

RELATIONEEL HANTEREN VAN REGELS DIE GEMEENSCHAP MOGELIJK MAKEN

Tekst: Guus Timmerman
en Moniek Mol



Jan is een oudere man, met een onduidelijke verblijfplaats, die zichzelf verwaarloosd en altijd in zichzelf is gekeerd. Hij komt elke week op dinsdagmorgen naar het inloophuis. Daar drinkt hij een kopje koffie, of twee, zit zwijgzaam in de hoek en vertrekt dan weer. Af en toe roept hij luidkeels: 'Kankerhomo's!'. Hij doet dat ook – en soms lijkt het wel vaker – wanneer Paul gastheer is. Paul woont samen met een man.

Al een tijdlang zijn er huisregels over inclusief taalgebruik: bezoekers die zich discriminerend, vrouwonvriendelijk, homofoob, mensen uitsluitend of kwetsend uiten, worden daarop aangesproken. Dat gebeurt vriendelijk en respectvol, maar duidelijk. Soms wordt iemand gevraagd te vertrekken. De coördinator weet dat als je dat bij Jan doet, hij wekenlang of zelfs maandenlang wegblijft. En dat het dan slechter met hem gaat omdat hij nergens anders naartoe gaat. Bovendien weet zij dat Jans vrouw bij hem is weggegaan, dat hij drie kinderen heeft waarvan alleen een zoon nog leeft en dat hij met die zoon geen contact meer heeft sinds die Jan verteld

heeft dat hij homo is. Jan is ervan overtuigd dat zijn zoon door andere homo's tot homo is gemaakt.

Omdat voor het inloophuis gastvrijheid voor iedereen een groot goed is, besluit de coördinator met de medewerkers te bespreken of er op de voor iedereen geldende regel dat er geen kwetsende taal mag worden gebezigd, voor Jan een uitzondering kan worden gemaakt. Ze realiseert zich dat ze daar iedereen, en Paul in het bijzonder, op een zorgvuldige wijze bij moet betrekken. En dat veel vrijwilligers zich juist prettig voelen bij duidelijke, voor iedereen geldende regels die ook gehandhaafd worden.

Vaak zijn er regels nodig om een gemeenschap te stichten, te onderhouden, te bevorderen en te behoeden. Meestal vindt iedereen dat die regels duidelijk moeten zijn, voor iedereen moeten gelden en gehandhaafd moeten worden. Dat laatste betekent dat er sancties moeten zijn voor overtreding van die regels. Maar als dat nou niet bijdraagt aan goede zorg, aan een gastvrije gemeenschap, aan een herbergzame samenleving?

Regels hebben het in zich om het inhoudelijke, dat wat er op het spel staat, de finaliteit, het waartoe, buiten beeld te drukken. Regels zijn 'inhoudsmijdend', zei Frans Vosman. Het niet handhaven van een regel in een specifiek geval kan alleen goed gaan als er vanuit de finaliteit wordt gewerkt. Dat wil zeggen vanuit een, door de deelnemers aan de betreffende praktijk en gemeenschap gezamenlijk gedragen (en bij voorkeur verwoorde), (moreel) inhoudelijke opvatting van waar het in het werk om te doen is. Van wat de uiteindelijke bedoeling van het werk is. En dat werken vanuit de finaliteit relationeel gebeurt, met inachtneming van wie de ander is. Met oog voor diens leefwereld, levensloop, opgaven en verlangen en in welk relationele netwerken die zijn of haar leven leeft.

Als regels worden ingesteld is er altijd iets dat mogelijk gemaakt of behoed moet worden. Met andere woorden: er staat iets op het spel. Dat geldt ook bij het overtreden, handhaven of afschaffen van een regel. De vraag 'waartoe deze regel?' vraagt naar: wat staat er op het spel? En: wat wordt er (door wat er op het spel staat) met deze regel mogelijk gemaakt, of juist onmogelijk? Dat geldt ook voor de vraag 'waarom overtreedt de ander deze regel?'. Voorbij veiligheid en onveiligheid gaat het hier om wat door veiligheid mogelijk wordt gemaakt, en door onveiligheid onmogelijk. Bijvoorbeeld een vorm van gemeenschap die voor iedereen gastvrij en herbergzaam is.

Vaak zijn er regels waaraan de ene groep – zoals de bezoekers in een inloophuis – zich moet houden om het voor een andere groep – de vrijwilligers – mogelijk te maken van de gemeenschap deel uit te maken en er een bijdrage aan te leveren. Dat hoeft geen probleem te zijn als er, in dit geval, voor de bezoekers iets op het spel staat – een plek waar ze gastvrij worden ontvangen en andere mensen kunnen ontmoeten – dat onmogelijk wordt gemaakt als niet wordt behoed wat er voor de vrijwilligers

op het spel staat – een veilige werkplek –. Met regels kun je faciliteren dat de vrijwilligers open kunnen blijven staan voor de bezoekers en er met en voor hen kunnen zijn. Die gemeenschap staat op het spel.

Als je voor de keuze staat een regel die is overtreden te handhaven of zelfs een sanctie toe te passen, moet je jezelf de vraag stellen: **wat** wil ik hiermee bereiken, voor de ander, voor mezelf, voor de gemeenschap? Je kunt ook de vraag stellen: **wie** wil ik voor de ander zijn? Op welke positie laat ik mezelf door de ander zetten? Als ik eenmaal voor de ander politieagent of regelhandhaver ben geworden, hoe kom ik dan weer terug bij wie ik eigenlijk voor de ander wil zijn: een vriend, een bondgenoot, een pleitbezorger?

Dit alles vraagt om voortdurende, voortgaande reflectie en beraadslaging: over finaliteit, over relationeel werken, over scharrel- of discretionaire ruimte, over wat er op het spel staat, over wat (en wie) iedereen afzonderlijk en allemaal gezamenlijk nodig hebben. Op die manier kan Jan blijven komen en Paul ook. Kan degene die aan regels veiligheid ontleent blijven komen en degene voor wie er te veel op het spel staat om zich aan alle regels te houden ook. En blijft het inloophuis gastvrij en herbergzaam voor iedereen.

